

Παρατηρήσεις WWF Ελλάς επί του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την ορθολογική χρήση των γεωργικών φαρμάκων

Ιανουάριος 2013

Με το παρόν και τις επιμέρους ανά τμήμα παρατηρήσεις, η περιβαλλοντική οργάνωση WWF Ελλάς συμμετέχει στη δημόσια διαβούλευση επί του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την ορθολογική χρήση των γεωργικών φαρμάκων. Το WWF Ελλάς συμμετείχε στην Επιτροπή Υποβολής Πρότασης του Εθνικού Σχεδίου Δράσης. Ωστόσο λόγω του περιορισμένου χρόνου κατάρτισης του σχεδίου, συμμετέχουμε και στην παρούσα δημόσια διαβούλευση καταθέτοντας συμπληρωματικά σχόλια και παρατηρήσεις στο τελικό κείμενο και επαναλαμβάνοντας ότι το σχέδιο καλύπτει ικανοποιητικά τα σημαντικά πεδία πολιτικής παρέμβασης. Επιπλέον, ενσωματώνουμε προτάσεις που έχουν διατυπωθεί σε σχετικό κείμενο εργασίας από την Ομάδα Εργασίας Φορέων και Περιβαλλοντικών Οργανώσεων (Αρκτούρος Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Καλλιστώ, Πανεπιστήμιο Κρήτης – Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης, ANIMA και WWF Ελλάς) για την αντιμετώπιση της παράνομης χρήσης των δηλητηριασμένων δολωμάτων.

Τμήμα Α:

Αναφορικά με την πρόβλεψη για χορήγηση πιστοποιητικού γνώσεων ορθολογικής χρήσης των γεωργικών φαρμάκων, πέραν της εκμάθησης των παραγωγών να εφαρμόζουν τα αναγραφόμενα στις συσκευασίες (σε ότι αφορά την εφαρμογή φυτοπροστατευτικών ουσιών) και τα μέτρα πρόληψης, θα πρέπει να δοθεί βαρύτητα επίσης:

- στην εστιασμένη εκπαίδευση ανά περιφέρεια για τα είδη-καλλιέργειες που καλλιεργούνται στην περιοχή και τις ανάγκες τους σε φυτοπροστατευτικές ουσίες,
- στη χρονική διάρκεια που έχει ισχύ το πιστοποιητικό γνώσεων,
- στην πρόνοια για άρση του πιστοποιητικού σε περιπτώσεις μη ορθολογικής εφαρμογής των φυτοπροστατευτικών ουσιών (το οποίο προϋποθέτει σύστημα ελέγχου).

Επιπροσθέτως, θα πρέπει να προβλεφθεί, πέραν των συμβούλων ολοκληρωμένης διαχείρισης της γεωργικής παραγωγής, και καταγραφή των συμβούλων βιολογικής γεωργίας και να υπάρξει πρόνοια για ενσωμάτωση αυτών στο πλαίσιο των προγραμμάτων κατάρτισης.

Επίσης, θα πρέπει η εκπαίδευση να είναι υποχρεωτική και όχι προαιρετική και να προβλεφθεί κατάρτιση και των μη επαγγελματιών αγροτών, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στις ειδικές περιοχές που χρήζουν ιδιαίτερης διαχείρισης για την αποφυγή της διατάραξης της ισορροπίας των οικοσυστημάτων.

Τέλος, θα πρέπει να προβλεφθεί και η σύνταξη και η ευρεία προώθηση έντυπου και ηλεκτρονικού εύχρηστου εγχειριδίου ορθής χρήσης φυτοφαρμάκων.

Τμήμα Β:

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ορθή πώληση των σκευασμάτων είναι ο πωλητής γεωργικών φαρμάκων να έχει τα απαραίτητα προσόντα ώστε να μπορεί να επιτελέσει το συμβουλευτικό ρόλο για οποιοδήποτε καλλιεργητικό πρόβλημα απαιτεί φυτοπροστατευτικές ουσίες. Μέρος της γνώσης-εμπειρίας αυτής θα πρέπει να είναι και η σαφής γνώση της περιβαλλοντικής αξίας της περιοχής όπου δραστηριοποιείται (σε επίπεδο περιφέρειας), ώστε να εξασφαλίζεται η προστασία περιβαλλοντικών παραμέτρων (έδαφος, ύδατα, προστατευόμενες περιοχές, προστατευόμενα είδη κ.α.) καθώς και η αγροτική βιοποικιλότητα.

Στο πλαίσιο της διακίνησης σκευασμάτων, σημαντικό θεωρείται να προβλεφθεί έλεγχος ώστε να εξαλειφθεί η παράνομη εμπορία φυτοπροστατευτικών ουσιών, οι οποίες είναι επιβλαβείς για τον άνθρωπο

και το περιβάλλον. Σύμφωνα με έκθεση της Europol, πάνω από το 25% των φυτοφαρμάκων που κυκλοφορούν στην ΕΕ προέρχονται από την παράνομη αγορά (Europol, 28 November 2012, “*Tackling the illegal pesticide threat*”, <https://www.europol.europa.eu/content/news/tackling-illegal-pesticide-threat-1865>). Σύμφωνα με στοιχεία του Ελληνικού Συνδέσμου Φυτοπροστασίας, το ποσοστό των παράνομων φυτοφαρμάκων επί της συνολικής ελληνικής αγοράς έφτασε το 7% το 2008, το 10% το 2009 και το 15% το 2010, με αυξητικές τάσεις το 2011.

Τμήμα Γ:

Ένας ακόμα τομέας που θα πρέπει να συμπεριληφθεί στην ενημέρωση ευαισθητοποίηση είναι η παρουσίαση των δυνατοτήτων εφαρμογής φιλοπεριβαλλοντικών μορφών γεωργίας όπως η ολοκληρωμένη και η βιολογική καλλιέργεια, όχι μόνο στις περιοχές Natura 2000 και στις Προστατευόμενες Περιοχές αλλά και ευρύτερα. Θα πρέπει να δοθεί βαρύτητα στην ευαισθητοποίηση της αγροτικής κοινωνίας για την ανάγκη επίτευξης ικανοποιητικής κατάστασης διατήρησης των φυσικών πόρων, των ειδών και των οικοσυστημάτων.

Επίσης, στους κινδύνους από τη χρήση φυτοπροστατευτικών ουσιών θα πρέπει να συμπεριληφθεί και αναφερθεί η χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων, η οποία επιφέρει θανατώσεις ειδών και μπορεί να επιδράσει αρνητικά και να επιμολύνει τα οικοσυστήματα στα οποία καταγράφεται.

Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι ο στόχος μείωσης των θανάτων ζώων από δηλητηρίαση θα είναι επίσης κατ' έτος.

Τμήμα Δ:

Η καλή συντήρηση και λειτουργία του εξοπλισμού εφαρμογής γεωργικών φαρμάκων θεωρείται απαραίτητη ώστε να εξασφαλιστεί η ελάχιστη δυνατή επίδραση στους φυσικούς πόρους, στην πανίδα, συμπεριλαμβανομένης της άγριας πανίδας, και στα οικοσυστήματα. Παράλληλα, η ορθή λειτουργία εξασφαλίζει μικρότερες απαιτούμενες ποσότητες φυτοπροστατευτικών ουσιών, συμβάλλοντας στη μείωση του ανθρακικού αποτυπώματος στη γεωργία, αλλά και στην ελεγχόμενη εφαρμογή φαρμάκων στα παραγόμενα προϊόντα (εν δυνάμει μείωση των υπολειμματικών επιβλαβών για την ανθρώπινη υγεία ουσιών). Επίσης εξασφαλίζει πιο ελεγχόμενες συνθήκες εργασίας, σε ότι αφορά την υγεία, των χειριστών των γεωργικών μηχανημάτων.

Τμήμα Ε:

Στις προϋποθέσεις χορήγησης άδειας αεροψεκασμού θα πρέπει να προστεθεί και ο έλεγχος ότι τα σκευάσματα δεν επηρεάζουν τα είδη και τα οικοσυστήματα της περιοχής.

Είναι απαραίτητο να προβλεφθεί ότι η κατά παρέκκλιση διενέργεια αεροψεκασμών απαγορεύεται εκ προοιμίου σε όλες τις προστατευόμενες περιοχές όπως αυτές ορίζονται στον ν. 3937/2011.

Τμήμα ΣΤ:

Να τηρούνται οι προβλεπόμενες θεσμικά αποστάσεις από τα όρια των Προστατευόμενων Περιοχών με τις γειτνιάζουσες περιοχές, που μπορεί να παρουσιαστεί μετακινούμενο ψεκαστικό νέφος.

Τμήμα Ζ:

Θα πρέπει να προβλεφθεί αντίστοιχο κεφάλαιο για το έδαφος και την επίδραση των φυτοπροστατευτικών ουσιών σε αυτό, ως πρόνοια για την Οδηγία για το έδαφος που θα ισχύσει στην ΕΕ άμεσα.

Τμήμα Η:

Η δυνατότητα χρήσης μη προβλεπόμενων σκευασμάτων στις ειδικές περιοχές με την υπογραφή μόνο ενός ειδικού στην πώληση φυτοπροστατευτικών ουσιών, να τροποποιηθεί και να προβλέπεται η σύμφωνη γνώμη και των περιφερειακών υπηρεσιών του ΥΠΑΑΤ.

Για τις ειδικές περιοχές Β θα πρέπει να καταστεί σαφές ότι αφορούν το σύνολο των προστατευόμενων περιοχών της χώρας, όπως αυτές ορίζονται στον ν. 3937/2011 «Διατήρηση της Βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» .

Για την καλύτερη διαχείριση μιας προστατευόμενης περιοχής προτείνουμε οι προβλέψεις που θα πρέπει να έχει ένα σχέδιο φυτοπροστασίας να ενσωματώνεται στο σχέδιο διαχείρισης της κάθε προστατευόμενης περιοχής, εφόσον κάτι τέτοιο αφορά τη συγκεκριμένη περιοχή. Στο σχέδιο διαχείρισης θα πρέπει να περιλαμβάνονται και σχετικοί ειδικοί στόχοι.

Τμήμα Θ:

Οι ποσότητες των γεωργικών φαρμάκων που εφαρμόζονται, η συνταγογράφηση, ο περιορισμός των ποσοτήτων πώλησης, οι δειγματοληπτικές αναλύσεις και έλεγχοι καθώς και οι συμβουλευτικές υπηρεσίες από ειδικούς μπορούν να συμβάλλουν θετικά στο χειρισμό των γεωργικών φαρμάκων, στην ασφαλή αποθήκευσή τους, και στη διαχείριση των κενών συσκευασιών.

Η διαχείριση των κενών συσκευασιών χρήζει ιδιαίτερης σημασίας και σχεδιασμού αφού επιβαρύνει το περιβάλλον και την ανθρώπινη υγεία όταν υποβαθμίζονται και ρυπαίνονται οι φυσικοί πόροι και το βιοτικό και αβιοτικό περιβάλλον. Εξάλλου, στην μη ορθή χρήση των κενών συσκευασιών περιλαμβάνεται και η παράνομη εφαρμογή δηλητηριασμένων δολωμάτων που στοχεύουν διάφορα ζώα. Τονίζεται ότι η χρήση φυτοφαρμάκων για δηλητηρίαση άγριων ζώων είναι παράνομη, κρίνεται ως εγκληματική πράξη και διώκεται ποινικά ως επικίνδυνη για την δημόσια υγεία και την βιοποικιλότητα. Η συγκεκριμένη επισήμανση θα είναι ιδιαίτερα σημαντικό να συμπεριλαμβάνεται στις διαδικασίες εκπαίδευσης-κατάρτισης των ελεγκτών και χρηστών των φυτοφαρμάκων αλλά και να αναγράφεται σε όλα τα σκευάσματα.

Επιπλέον, θα πρέπει να υπάρξει πρόνοια για τη συλλογή, κατ' ελάχιστον από τα σημεία πώλησης, τη συγκέντρωση και ασφαλή αποθήκευση ή καταστροφή των σκευασμάτων εκείνων των οποίων η πώληση πλέον απαγορεύεται. Η συγκεκριμένη πρόβλεψη είναι σημαντική τόσο για τη διασφάλιση της δημόσιας υγείας, της ασφάλειας των τροφίμων αλλά και για τη μείωση της πιθανότητας ένα απαγορευμένο σκεύασμα να χρησιμοποιηθεί ως δόλωμα.

Τμήμα Ι:

Πέραν της ολοκληρωμένης διαχείρισης, θα πρέπει να ενταχθεί και συμπεριληφθεί στο Σχέδιο Δράσης και η Βιολογική Γεωργία. Ειδικότερα στις Προστατευόμενες Περιοχές είναι ανάγκη να αναφέρεται με σαφήνεια η βιολογική γεωργία και η ολοκληρωμένη διαχείριση και όχι γενικά η μείωση των ποσοτήτων εφαρμογής γεωργικών φαρμάκων. Υπενθυμίζεται ότι με βάση τον ν.3937/2011 για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, ειδικά εντός των περιοχών που χαρακτηρίζονται ως περιφερειακά πάρκα, μεταξύ άλλων «...ενισχύεται με κίνητρα η άσκηση ήπιων και περιβαλλοντικά φιλικών ασχολιών και παραγωγικών δραστηριοτήτων, όπως για παράδειγμα η αναψυχή, ο τουρισμός φύσης, η ολοκληρωμένη ή η βιολογική γεωργία, η βιολογική καλλιέργεια υδρόβιων οργανισμών...»

Τμήμα Κ:

Στους Γενικούς Εθνικούς Δείκτες να προστεθεί δείκτες που να αφορούν στα δηλητηριασμένα δολώματα, με στόχο την εξάλειψη της παράνομης χρήσης φυτοφαρμάκων ως δόλωμα, πρακτική που έχει σοβαρές επιπτώσεις και στην άγρια πανίδα:

- Περιορισμός συμβάντων θανάτωσης ζώων, περιλαμβανομένων των ειδών άγριας πανίδας, από δηλητηριασμένα δολώματα στο σύνολο της επικράτειας με στόχο τη μείωση των συμβάντων κατά τουλάχιστον 20% μέχρι το 2015. Στο πλαίσιο αυτό απαιτείται η δημιουργία μηχανισμού καταγραφής και παρακολούθησης του δείκτη περιστατικών δηλητηρίασης ειδών της άγριας πανίδας με στόχο τη μείωση των συμβάντων κατά 20% ανά πενταετία.
- Μείωση των συμβάντων δηλητηρίασης που καταγράφονται στα Κέντρα Περίθαλψης Άγριας Ζωής τουλάχιστον κατά 40% σε μία δεκαετία (μέχρι το 2022). Ως τιμή βάσης μπορεί να χρησιμοποιηθεί ο μέσος όρος των συμβάντων δηλητηρίασης του κάθε κέντρου περίθαλψης για την περίοδο 2008-2012 σε σύγκριση με το μέσο όρο της πενταετίας 2018-2022.

Είναι σαφές ότι ο πιο αποτελεσματικό δείκτης εξάλειψης του φαινομένου της παράνομης χρήσης δολωμάτων με επιπτώσεις στην άγρια πανίδα είναι η επιστροφή των ειδών που έχουν αφανιστεί ή περιοριστεί σημαντικά από μια περιοχή λόγω ενός ή περισσότερων περιστατικών δηλητηριασμένων δολωμάτων. Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται ενδεικτικά ως δείκτης:

- Επανεποίκιση του 1/3 των περιοχών όπου χάθηκαν αποικίες/τοπικοί πληθυσμοί από Όρνια (*Gyps fulvus*), Χρυσαιτούς (*Aquila chrysaetos*) ή Ασπροπάρηδες (*Neophron percnopterus*) λόγω χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων μέχρι το 2022. Προϋποθέτει την καταγραφή τέτοιων περιοχών ή/και την υλοποίηση στοχευμένων προγραμμάτων και σχετικής παρακολούθησης.

Στις προστατευόμενες περιοχές θα πρέπει να αναπτύσσονται εξειδικευμένοι δείκτες ενταγμένοι στο σχέδιο διαχείρισης τους, που να τροφοδοτούν το σύστημα παρακολούθησης τόσο των προστατευόμενων περιοχών όσο και της χρήσης φυτοφαρμάκων στις περιοχές αυτές.